

مدیریت شهری

چاپ اول

۱۴۰۰

مؤلف

حسین امیری زرکان

عنوان و نام پدیدآور	مدیریت شهری/مولف حسین امیری زرکان.
مشخصات نشر	تهران: لوح سفید، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۱۳۰ص: جدول، نمودار.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۹۴۵۵۸-۰۰-۷: ریال: ۶۵۰۰۰۰
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۱۲۵-۱۳۰.
موضوع	شهرداری
	Municipal government
	کیفیت زندگی -- ایران -- نمونه پژوهی
	Case studies -- Quality of life-- Iran
	شهرداری -- ایران -- نمونه پژوهی
	-- Iran-- Case studies City planning
	خدمات شهری -- ایران -- مدیریت -- نمونه پژوهی
	Municipal services -- Iran -- Management -- Case studies
	۷۸JS
رده بندی کنگره	۸۵/۳۳۰
رده بندی دیویی	

تألیف	حسین امیری زرکان.
ناشر	لوح سفید.
نوبت چاپ	اول.
چاپخانه	هنگام
شمارگان	موسسه آوای لوح سفید
ویراستار	موسسه آوای لوح سفید
صفحه آرای	موسسه آوای لوح سفید
طرح جلد	موسسه آوای لوح سفید
ISBN	۹۷۸-۶۲۲-۹۴۵۵۸-۰۰-۷
آدرس پست الکترونیک	Nashriohesefid@gmail.com

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

پیشگفتار

رشد شهری امری اجتناب‌ناپذیر، در طول دو دهه آینده است. قسمت اعظم این رشد در کشورهای در حال توسعه رخ خواهد داد که این امر برای مدیران و برنامه ریزان شهری چالش‌ها و مشکلاتی را به همراه خواهد داشت. اثرات این رشد، در ابر شهرهایی که دارای جمعیت حداقلی ۵ میلیون نفر هستند، بیشتر خواهد بود. امروزه ۴۱ شهر در جهان در این دام افتاده‌اند و انتظار می‌رود که بیش از ۲۳ شهر دیگر در خلال ۱۵ سال آینده به این وضعیت دچار شوند. هرچند، نباید فراموش شود که صدها شهر کوچک در دنیای توسعه‌یافته وجود دارند که رشد سریعی دارند. در اکثر کشورها مشکلات این شهرهای کوچک کمتر از ابر شهرهای ذکر شده نیست. به‌ویژه اگر جاذبه این شهرها به دلیل اندازه خاص و اهمیت موقعیتشان، بیش از سهم آن‌ها از منابع محدود موجود باشد. چالش‌های عظیمی که مدیران شهری با آن‌ها مواجه هستند، عبارت است از: فشارهای جمعیتی، زیرساخت‌های ناکافی و ناکارا، کمبود منابع برای برنامه‌ریزی و ارائه خدمات، تنش‌های میان گروه‌های ذینفع، ناتوانی تصمیم‌گیری در مورد اولویت توسعه اقتصادی یا توسعه در سایر زمینه‌ها، پایداری اکولوژیکی و اجتماعی. مدیریت شایسته، این چالش‌ها و ریسک‌های مربوط به امور انسانی را به سرعت افزایش داده است و منجر به تولید مشکلات و مسائلی نظیر ایجاد مساکن غیررسمی، تولید بیش از حد زباله، مصرف بیش از حد منابع محدود آب سالم، عدم استفاده صحیح از منابع محدود، ایجاد فاضلاب و آلودگی هوا خواهد شد.

مدیریت شهری یکی از مسائلی است که امروزه شهرها با آن دست‌به‌گریبان هستند مدیریت مطلوب می‌تواند شهرها را به‌سوی رشد فراخواند و آسایش ساکنان آن را فراهم سازد و مدیریت نامطلوب شهر را به سمت زوال هدایت کرده و نیازهای

شهروندان را مرتفع نمی‌سازد. مدیریت شهری در گذشته به صورت متمرکز (از بالا به پایین) بوده، به تدریج دولت‌ها دریافته‌اند که با کمک گرفتن از ساکنین شهر می‌توانند نیازهای آن‌ها را بهتر شناخته، شهر را با مدیریت مطلوب‌تری اداره نمایند. در نتیجه الگوی مدیریت غیرمتمرکز (از پایین به بالا) جایگزین الگوی متمرکز (از بالا به پایین) گردید.

به همین منظور کتاب حاضر تحت عنوان: مدیریت شهری مدون گردید. در این کتاب تلاش شده است تا مهم‌ترین مباحث مورد نیاز کاربردی در موضوعات متنوع و جذاب برای مدیران، کارشناسان مدیریت شهری، اساتید، دانشجویان رشته‌های مدیریت شهری و همچنین مسئولین سازمان‌ها و سایر علاقه‌مندان تدوین شود. محتوای این کتاب بر ۵ فصل است که در فصل یکم به معرفی کلان‌شهر تهران، در فصل دوم کلیات و تعاریف حوزه مدیریت شهری، در فصل سوم تجارب، تحقیقات و مطالعات داخلی و خارجی، در فصل چهارم معیارها و شاخص‌های کیفیت زندگی شهری و در فصل پنجم به عوامل مؤثر بر افت کیفیت زندگی شهری در شهر تهران پرداخته شده است.

مؤلف هرگز مدعی کمال نبوده، بلکه معتقد هستند کمی و کاستی آن بسیار است. لذا مسئولیت هرگونه لغزش و خطای احتمالی در تدوین مطالب را بر عهده می‌گیرند و از استادان، صاحب‌نظران، منتقدان و دانشجویان گرامی تقاضا می‌کنند از یادآوری اشتباهات و نارسائی‌های موجود در این کتاب دریغ نفرمایند.

در پایان امید است مطالعه این کتاب برای همه پژوهندگان، مدیران و کارشناسان مفید واقع شود.

با احترام- مؤلف

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۵.....	مقدمه.....
فصل اول: معرفی کلانشهر تهران	
۱۹.....	موقعیت ریاضی و نسبی تهران.....
۱۹.....	مشخصات اقلیمی کلانشهر تهران.....
۲۰.....	مخاطرات طبیعی عمده در محدوده کلانشهر تهران.....
۲۱.....	مشخصات جمعیتی کلانشهر تهران.....
۲۱.....	شرایط اقلیمی.....
۲۲.....	جغرافیای طبیعی.....
۲۳.....	طول و عرض جغرافیایی.....
۲۳.....	ارتفاع از سطح دریا.....
۲۴.....	شیب زمین.....
۲۴.....	زبان.....
۲۵.....	مذهب.....

فصل دوم: کلیات و تعاریف

۲۹	 مقدمه
۳۳	 ضرورت و اهمیت شناسایی شاخص های کیفیت زندگی شهری
۳۴	 تعاریف
۳۵	 مفهوم کیفیت
۳۶	 مفهوم کیفیت زندگی
۴۰	 کیفیت زندگی شهری
۴۴	 مدیریت شهری و کیفیت زندگی
۵۰	 شاخص های کیفیت زندگی شهری
۵۰	 کاربست مدیریت شهری

فصل سوم: تجاربه تحقیقات و مطالعات

۵۳	 مقدمه
۵۴	 تجارب، تحقیقات و مطالعات
۷۳	 کشورهای توسعه یافته
۷۳	 کشورهای در حال توسعه
۷۶	 ایران

فصل چهارم: معیارها و شاخص های کیفیت زندگی شهری

۸۳	 شاخص های عینی و ذهنی
۹۱	 جمع بندی شاخص ها

فصل پنجم: عوامل مؤثر بر افت کیفیت زندگی شهری در شهر تهران

۱۰۱	 آغاز شکل گیری کیفیت زندگی شهری
۱۰۶	 عوامل مؤثر بر افت کیفیت زندگی شهری در شهر تهران
۱۰۶	 عوامل طبیعی و اقلیمی

عوامل اقتصادی.....	۱۰۶
عوامل اجتماعی - فرهنگی.....	۱۰۷
عوامل حقوقی و سیاسی.....	۱۱۰
عوامل مدیریتی.....	۱۱۱
رویکردهای پایه.....	۱۱۲
دلایل و ضرورت توجه.....	۱۱۳

فهرست منابع

فهرست منابع فارسی.....	۱۲۵
فهرست منابع انگلیسی.....	۱۲۹

مقدمه

امروزه کیفیت زندگی شهری و ارتقاء آن به هدف اصلی بسیاری از سیاست‌ها، برنامه‌ها و اقدامات مدیران شهری تبدیل شده و به‌عنوان شاخصی برای ارزیابی و نظارت بر عملکرد تصمیم‌گیران و مدیران مورد استفاده قرار می‌گیرد.

وجود مشکلاتی مانند ضعف منابع درآمدی، کمبود وسایل حمل‌ونقل عمومی، سنگینی ترافیک و تراکم خودروها و اتلاف وقت شهرنشینان در تردهای شهری، کمبود فرصت‌ها و موقعیت‌های شغلی مناسب، کمبود مراکز درمانی، گرانی و کمبود مسکن مناسب، مشکلات و آسیب‌های ناشی از نابرابری‌های اجتماعی، تغذیه نامناسب، آلودگی آب، آلودگی هوا، آلودگی محیط، کمبود فضای سبز، کمبود امکانات فرهنگی، ورزشی و فراغتی، جرائم، ناامنی و آسیب‌های اجتماعی و ... زندگی شهری را با چالش‌های جدی مواجه ساخته است و بر لزوم توجه به کیفیت زندگی شهری بیش‌ازپیش افزوده است.

رشد بالای شهرنشینی در طی دو قرن اخیر و همچنین افزایش نقاط شهری در سطح دنیا مفهوم کیفیت زندگی شهری را به‌طور گسترده‌ای مورد توجه اندیشمندان برنامه‌ریزی شهری و مسائل و معضلات شهری قرار داده است. ایران نیز با وجود اینکه کشوری آسیایی و در حال توسعه بوده و هست، از رشد بالایی در زمینه درصد جمعیت شهری و همچنین تعداد شهرها برخوردار است به گونه‌ای که در سال ۱۳۹۵ جمعیت شهرنشین کشور به ۷۴ درصد، و تعداد نقاط شهری به ۱۲۴۲ نقطه شهری افزایش یافته است؛ و چنین رشدی قطعاً بیانگر لزوم توجه بیشتر به وضعیت زندگی شهرنشینان و بررسی و شناخت مشکلات آنان است.

بحث کیفیت زندگی به‌تازگی در ادبیات توسعه پایدار و برنامه‌ریزی توسعه

اجتماعی و مباحث اقتصاد نوین مطرح شده و جایگاه ویژه‌ای یافته است و دولت‌ها در سطح ملی و محلی و نیز مؤسسات متعددی بر روی سنجش شاخص سازی آن کار می‌کنند.

چنین امری به تغییر پارادایم توسعه منجر گردیده است. یکی از مظاهر عمده تغییر مفهوم توسعه، تحولی است که در نحوه نگرش سازمان ملل متحد و نهادهای وابسته به آن در طول دو دهه اخیر نسبت به این مفهوم به وجود آمده است، درواقع سازمان ملل متحد از الگوی جدیدی برای توسعه حمایت می‌کند که فراتر از توسعه اقتصاد به توسعه پایدار نظر دارد.